

Blaž Rojko, Nino Rode

POMEN PEVSKIH ZBOROV ZA SKUPNOST

Skupnostni projekti, usmerjeni v »ciljne skupine«, praviloma ne izhajajo iz potreb dejanske skupnosti, zato so v skupnosti praviloma sprejeti kot tujki. Rešitev je v projektih, vezanih na obstoječe skupnosti. Ena od teh so pevski zbori, ki za socialno delo niso pomembni le kot prostor skupnostnih projektov. Skupnostni procesi in socialne interakcije, ki nastajajo v njih, delujejo tudi kot varovalni dejavniki pri osebnih in socialnih stiskah ter omogočajo spontano soustvarjanje rešitev socialnih problemov. V predstavljeni raziskavi sta avtorja določila vrednote in stališča, zaradi katerih so zbori pomembni svojim članom, in ugotovila, kako nekateri socialnodemografski in organizacijski dejavniki vplivajo nanje. Na podlagi faktorске analize sta izdelala štiri lestvice stališč do socialnih procesov v zborih. Pevcem so pomembni medgeneracijski odnosi, odnos do petja, druženje in socialna mreža ter potrjevanje s pomočjo zbora. Na ta stališča vplivajo med drugim njihov spol, zakonski stan in zaposlitveni status, odvisna pa so tudi od ravni, na kateri zbor deluje. Rezultati potrjujejo, da so pevski zbori poleg umetniških in kulturnih organizacij tudi pomembne avtopoetske skupnosti, ki lahko svojim članom zagotavljajo socialno oporo ter občutek pripadnosti in pomembnosti. Kot takšni so pomemben prostor za skupnostno socialno delo, zato bi bilo treba razmisliti o (tudi finančnih) možnostih za spodbujanje tega vidika pevskih zborov.

Ključne besede: skupnostno socialno delo, stališča, petje, socialno-demografski dejavniki, druženje.

Blaž Rojko je skladatelj, zborovodja, svobodni umetnik in diplomant Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani. Kot zborovodja se ukvarja tudi s socialnimi vidiki zborovskega petja. Kontakt: blaz.rojko@guest.arnes.si. Doc. dr. Nino Rode na Fakulteti za socialno delo Univerze v Ljubljani predava statistiko in metodologijo raziskovanja. Ukvarja se predvsem z metodami raziskovanja v socialnem delu, evalvacijo socialnovarstvenih programov, uporabo multivariatnih metod in merjenjem. Kontakt: nino.rode@fsd.uni-lj.si.

IMPORTANCE OF CHOIRS FOR COMMUNITY BUILDING

Community projects addressing »target groups« mostly miss the needs of a real community, and are therefore not very welcome by the community. To solve this problem it's good to organise the projects in cooperation with the existing communities. The choirs are among such communities. They are important in social work not only as the environment for the community projects, but also as a place where the emerging communal processes and social interactions act as the protective factors for the individual and enable spontaneous collaborative solving of the social problems. In the presented research the values and attitudes of the choir members were ascertained, and the impact of socio-demographic factors on them was explored. Based on the factor analysis, four scales of the attitudes toward the social processes in the choirs were determined. The intergeneration relations, the importance of singing, socializing and social network, and self-affirmation through the choir are the most important concerns for the choir singers. Among others, gender, marital status and employment influence these attitudes. They are also contingent on the choir status. It has been confirmed that besides the cultural organisations the choirs are important autopoetic communities, which can offer support and feeling of identity to their members. As such they are an important environment for the community social work, and therefore some financial resources dedicated for the social security should be invested in them.

Keywords: community social work, attitudes, singing, socio-demographic factors, socialising.

Blaž Rojko is a composer, a choirmaster, a freelance artist, and a graduate of the Faculty of Social Work, University of Ljubljana. As a choirmaster he is interested in social aspects of the choir singing. Contact: blaz.rojko@guest.arnes.si. Nino Rode, an assistant professor, is a lecturer of the statistics and research methodology at the Faculty of Social Work, University of Ljubljana. He is interested mainly in the social work research methods, social security programmes evaluation, use of the multivariate methods and measurement. Contact: nino.rode@fsd.uni-lj.si.

Uvod

Kot že velikokrat v preteklosti se v času krize znova sproža vprašanje delovanja socialnega dela. Je socialno delo vzvod za uveljavljanje sprememb ali orodje nadzora? V socialnem delu kot vedi ima izboljševanje posebno veljavo, a socialno delo kot praktična dejavnost je bilo v zadnjem desetletju vedno bolj potisnjeno v vlogo razdeljevalca in nadzornika. Posebej pomembno je to vprašanje na področju socialnega dela v skupnosti. Na tem področju se odpirajo nove možnosti, pojavljajo se nova poimenovanja, na primer t. i. direktno socialno delo. Skupnosti so znova tema pogovora in socialno delo bo moralo znova okrepiti svojo skupnostno usmeritev. Znotraj

te usmeritve bo moralo še enkrat razmisliti, ali je možno ustvarjati vedno nove »skupnosti«, ali pa je treba najti svoj prostor znotraj obstoječih skupnosti.

Pevski zbori so po mnenju avtorjev eno od področij, na katerem bi socialno delo v skupnosti lahko našlo svoj prostor. V naslednjem razdelku bomo razmislili o značilnostih in pomenu pevskih zborov kot interesni skupnosti. V naslednjih dveh razdelkih bomo predstavili raziskavo, s katero smo poskusili pokazati nekatere pomembne značilnosti pevskih zborov kot skupnosti in razloge za sodelovanje pevk in pevcev v njih. V prvem razdelku bomo predstavili metodologijo raziskave, v drugem pa dobljene rezultate. V sklepu bomo razmislili o tem, ali bi bilo treba pevske zборе kot skupnosti podpreti, saj so del naravne varovalne socialne mreže in prostora za skupnostno socialno delo.

Pevski zbori kot skupnost

Pevski zbori so moderna interesna skupnost, v kateri lahko zasledimo vse lastnosti takšne skupnosti. Je parcialna skupnost, kot to opisuje Blumer (1987: 67–68), saj ne obvladuje celotnega življenja svojih članov. Tudi navznoter se diferencira na vrhunske tekmovalne zборе na enem polu in ljubiteljske zasedbe na drugem. Vidna je rekurzivna hierarhija skupnosti, na katero opozarja Cohen (1976: 13): osnovne skupnosti so pevski zbori, ki pa se prek zborovodij in glasbenih pedagogov ter različnih pevskih prireditev združujejo v mrežo zborovskega petja kot sestavljeno skupnost. Pevski zbori pa v življenju posameznika pokrivajo več kot le petje. V okviru še posebej lokalnih pevskih društev in zborov potekajo pomembne socialne interakcije, ki vplivajo na kakovost življenja njihovih članov ali članic.

Pevski zbori svojim članom pomagajo že s tem, da jih učijo poslušati in uporabljati svoj glas ter biti ustvarjalni. Eden od vidikov socialne stiske je namreč, da morajo osebe, ki se znajdejo v njej, (so)ustvariti novo rešitev. Stiske pa velikokrat blokirajo prav ustvarjalne potenciale posameznika. Naloga socialnih delavcev je v delovnem odnosu sprožiti proces reševanja problema, ki bo uporabnikom omogočil, da spet vzpostavijo stik s svojo ustvarjalnostjo. Pri tem je vredno uporabiti tudi pristope in tehnike socialno-kulturnega dela, ki črpajo iz konteksta umetnosti: slikarstva, plesa, glasbe ipd. Smisel teh dejavnosti pri socialnem delu je v tem, da se razvija in ohranja sporazumevanje med strokovnjakom in uporabnikom s poslušanjem, pogovarjanjem, občutenjem, pogajanjem, sodelovanjem in razumevanjem. Šele to ustvari premik iz problematičnih in bolečih medosebnih odnosov v skupno iskanje rešitev v sedanjosti za prihodnost. S pomočjo medijev ustvarjalnosti, kakršen je petje, se udeleženci med seboj spoznavajo, izražajo in sporazumevajo. Pri tem je proces pomembnejši od končnega rezultata – izdelka (Šugman Bohinc 1994: 317).

V tem kontekstu je pomembno razločevanje Margaret Boden (1994) med dvema oblikama ustvarjalnosti: psihološko (P-) ustvarjalnostjo posameznika, pri kateri je nepomembno, ali je imel podobno ali enako zamisel že kdo drug in koliko jih je bilo, in zgodovinsko (Z-) ustvarjalnostjo, pri kateri gre za zamisel, ki je pred tem ni imel še nihče in jo okolje sprejema kot originalno. Z-ustvarjalnost vsebuje P-ustvarjalnost, ne pa obrnjeno (Boden 1994: 76). V vsakdanjem življenju smo predvsem očarani z Z-ustvarjalnostjo, z dosežki, ki jih še ni imel nihče drug. Zares pa je pomembna P-ustvarjalnost, saj omogoča posamezniku, da se prilagodi okolju, ali si ga prilagodi tako, da si omogoči (olajša) preživetje. Gre za razvoj in ustvarjanje strategij preživetja, socialnih spretnosti in načinov ravnanja v vsakodnevnih situacijah (Postrak 1995).

Poglavitna naloga socialno-kulturnega dela je, da se posamezniku zopet omogoči stik z lastnimi ustvarjalnimi potenciali, z njegovo P-ustvarjalnostjo. Pri tem je treba izhajati iz želja, potreb, pričakovanj posameznikov, da si bodo lahko spet sami pomagali, torej našli ustvarjalni vidik in navdih v samem sebi. Tako bodo lahko znova obvladovali lastno življenje in živeli, kot si sami želijo. Socialni delavec pa pri tem ni tisti razsodnik, ki bi odločal, kaj je ustvarjalno, temveč to ugotavlja skupaj z uporabnikom, torej s tistim, s katerim dela v ustvarjalnem (delovnem) odnosu.

V pevskih zborih že potekajo procesi, ki jih poskuša spodbuditi kulturno socialno delo. Pevcem je pomembno druženje v zboru, pa tudi kako se glasovi posameznikov zlivajo v harmonično

celoto. Pri tem vsak posameznik izraža svoja čustva in spoznava nove stvari. Tako praviloma ni toliko pomembna zmaga na tekmovanju pevskih zborov kot zunanji dosežek, ampak zadovoljstvo, ki ga pevec občuti, ko da vse od sebe in sodeluje pri ustvarjanju celote.

Poslušanje in posluš stva močni metafori tako v glasbeni stroki kot v socialnem delu. Jasno je, da se moramo najprej naučiti dobro poslušati, če se hočemo dobro sporazumevati z drugimi. Campbell (2004) meni, da so slabe govorne sposobnosti posledica slabih slušnih sposobnosti. Za glasbeno vzgojo obstaja vaja, s katero urimo svoj sluh. Zapremo oči in v sproščenem stanju poskušamo spoznati zvoke, ki nas obdajajo. Kaj slišimo? Vaja se začne s prepoznavanjem konkretnih zvokov: slišimo ljudi, promet, ptice, veter ... Pri naslednjem koraku slišimo različne ritme (katere, kaj se izraža v zvokih, kakšna sta njihova kakovost in barva, kaj zveni tiše, više). Čez nekaj časa zaslišimo tudi hitre, počasne, glasne, tihe, bližnje, daljne, ostre zvoke... in odkrivamo vedno nove. Ko se tako urimo v prisluškovanju in poslušanju, se začnemo bolj zanimati za vse, kar zveni, in slišimo več in bolj diferencirano. »Celo ljudje, ki slabo slišijo, začnejo po takih vajah bolje slišati in v tistem, kar slišijo, bolj uživajo« (Mennen 1999: 31). Glasbena vzgoja potem prehaja od prisluškovanja k uglaševanju, od uglaševanja k petju, od petja tonov k pesmi z besedami.

S slušnim doživetjem človek pridobi znanje o določenem okolju, predmetu, človeku, glasbenem delu. Poleg tega razširja svoj čustveni svet, dobi predstavo o naravi stvari in jo podoživlja. O poslušanem si ustvari mnenje in si tako postopno z izobraževanjem in glasbeno vzgojo gradi svoj vrednotni sistem. Poslušalske izkušnje pa mu ne le omogočajo posredovanje znanih in neznanih občutkov, temveč mu razširjajo vpogled tudi v vrednotne sisteme drugih (Pesek 1997: 34).

Poslušanje je v socialnem delu pomembno, saj moramo strokovni delavci znati poslušati drug drugega. Na prvi pogled gre za popolnoma drugačno poslušanje kot pri glasbeni vzgoji, a refleksivnost, ki jo z vajami posluha razvijamo, je zelo podobna. Če se bolj zavedamo, kaj slišimo, se lažje približamo drugim, jih razumemo in jim lažje sporočamo, da jih imamo radi oziroma da nam je vsaj mar zanje. Ljudje se naučijo slišati drug drugega, pri tem pa sprejemajo lepoto zvoka in zakonitosti glasbe ter se sprostijo. Zlasti starejši se ob ukvarjanju z glasbo lažje otresejo morebitne osamljenosti. Zanje je pomembno, da v melodiji in harmoniji, najbolje z lastnim glasom, ustvarjajo duhovno budnost in duševno toplino. Pri mladih ljudeh pa se lahko s pevsкими vajami postavimo po robu tveganemu vedenju in različnim oblikam zasvojenosti. Pri obojih se z izmenjavanjem vlog in razumevanjem, kdaj govoriti in kdaj poslušati, učimo zadovoljive komunikacije, ki je podlaga za prav vse odnose v življenju. »Pri tem je lahko v veliko pomoč glasba, ker otrok ob njej vadi, kdaj bo 'zvezda', kdaj naj to vlogo prepusti drugim in kdaj naj jo spet prevzame« (Campbell 2004: 186).

Glasbena vzgoja poudarja pomen učenja obvladovanja glasu kot izraznega sredstva. Znano je dejstvo, ki ga potrjujejo raziskave, da ljudje iz vsebine besed v sporočilu razberejo le 7 % celotne vsebine sporočila, približno 38 % vsebine razberemo iz intonacije sporočevalčevega glasu, 55 % pa k dojetanju sporočila pripomore govorica telesa (Bokan *et al.* 2004: 211). Urjenje glasu je torej posredno tudi urjenje natančnega sporočanja. Z urjenjem poslušanja pa v enaki meri izboljšamo razumevanje sporočil drugih. Sčasoma se lahko izurimo, da bomo znali v glasu drugih ljudi še bolje zaznati tisto, kar je neizrečeno, torej tisto, kar se skriva za besedami.

Glas je kot temeljni element v človeški komunikaciji in jeziku vsaj posredno pomemben tudi za socialno delo. Že Georg Herbert Mead (1934) je pokazal, da je glas/zvok edini nosilec komunikacije, pri katerem sporočevalec reagira na gesto/sporočilo enako kot sprejemnik. V nasprotju z drugimi vrstami gest pri verbalni gesti, ki je podlaga za jezika, sporočevalec sliši natančno isto sporočilo kot sprejemnik, zato zagotovo ve, da je sporočilo, ki ga je prejel sprejemnik, enako tistemu, ki ga je sam poslal.

Prek petja in razvijanja pevske tehnike pevec spoznava tudi svoje telo. S petjem postane telo inštrument, iz katerega izvablja zvok. Telesna pripravljenost omogoča pevcu v popolnosti izkoristiti svoj inštrument. Prek različnih vaj pevske tehnike se pevec nauči uporabljati različne mišice, ki so pomembne za zdrav, naraven, kultiviran in stabilen ton. Petje pa nam ponuja še nekaj več: besedilo pesmi. Vsak pevec mora začutiti interpretacijo besedila. Z besedilom se mora srečati v

sebi, ga podoživeti in začeti razmišljati o interpretaciji. Združevanje in prepletanje melodije in besedila dajeta vokalni glasbi veliko moč doživljanja.

Pevski zbor ponuja tudi timsko delo. Razvija sodelovanje med pevci tako v glasbenem kot tudi širšem pomenu. Pri tem gre za združevanje različnosti v en kolektiv za dosego skupnega cilja. Vsak član kolektiva je pomemben in prispeva svoj delež k skupni sliki. Odločiti se za aktivno zborovsko petje pomeni vstopiti v sfero prostočasne dejavnosti s težnjo po kakovostnem in žlahtnem preživljanju prostega časa.

Razen pozitivnega vpliva glasbenih dejavnosti na afektivni, kognitivni in psihomotorični razvoj ter druga področja osebnosti (Denac 2002: 14) lahko predvsem zborovsko petje intenzivno vpliva tudi na vrednostni sistem posameznika, in sicer zaradi specifičnih lastnosti in vplivov na čustva, domišljijo in razum.

Nikakor ne smemo pozabiti stabilizacijskega vpliva pevskega zbora kot organizirane prostočasne dejavnosti na življenje pevk in pevcev. V pevskih zborih se dogajajo pomembne socialne interakcije, ki povečujejo kakovost življenja članom pevskih zasedb. Te interakcije so sestavni del pevskih kolektivov. Kot vsaka prostočasna dejavnost lahko pevski zbor deluje kot pribežališče pred vsakdanjimi problemi in obremenitvami, okolje, ki omogoča sproščanje in obnavljanje moči (rekreacijo), hkrati pa lahko deluje kot varovalna mreža in skupina za samopomoč. Kot takšen je pevski zbor lahko že sam po sebi varovalni dejavnik, ki preprečuje oziroma lajša socialne stiske, s tem pa večja kakovost življenja ter odpornost in zmožnost okrevanja svojih članov, vse to pa je pomembno za socialno delo.

Zborovska dejavnost je za socialno delo lahko pomembna vstopna točka za skupnostno delo. Glede tega velja povedati, da je zborovsko petje v Sloveniji najbolj množična kulturna dejavnost. Po podatkih Javnega sklada za kulturno dejavnost iz leta 2009 je v zborovsko dejavnost vključenih približno 64.000 pevcev ali približno 3,2 % prebivalstva Republike Slovenije. Zborovsko petje je torej najbolj množična kulturna dejavnost, pa tudi ena bolj množičnih društvenih dejavnosti v Sloveniji.¹

Zborovodje imajo v dinamiki pevskih zborov kot skupin izjemen pomen. Po izkušnjah enega od avtorjev, ki je priznan zborovodja, se zborovodje pri delu poleg različnih vidikov strokovnega glasbenega dela srečujejo tudi s problemi, ki sodijo povsem na področje socialnega dela. Tako mora za uspeh zbora obvladati ne le glasbeno stroko, ampak tudi skupinsko dinamiko, znati mora svetovati pevcem ob različnih preizkušnjah in stresnih situacijah. Zagotoviti mora pomoč in svetovanje pri družinskih problemih, imeti mora sočutje pri izgubi partnerja ali pa poskrbeti za skupino ob smrti člana skupine ... Vse to je veliko več, kot zahteva od zborovodje glasbena stroka. Za skupnostno socialno delo pa je pomembno tudi, da zborovodje opravljajo tudi vlogo vratarjev za vstop v zbor kot skupnost.

Pevski zbori vplivajo tudi na svoje družbeno okolje. Pevski zbor je generator kulturnega življenja v določenem kraju. Pa ne samo to. Je tudi katalizator socialnih stikov, to pa odločilno vpliva na kakovost življenja pevcev in njihovih bližnjih in za družbeno okolje na sploh.

Kot področja ljubiteljske ustvarjalnosti ima tudi zborovska dejavnost vedno večje probleme s financiranjem. Od osamosvojitve se je financiranje pevskih zborov zmanjševalo. Podjetja, ki so prej prispevala dober delež k financiranju zborov, so se začela izogibati vsem stroškom, ki niso neposredno povezani z gospodarsko dejavnostjo. Financiranje pevskih zborov je padlo na pleča občinskih proračunov. Zmanjševanje finančnih virov je zaostriло pogoje financiranja dejavnosti in povzročilo, da veliko pevskih skupin ne dobi dovolj sredstev za nemoteno delovanje. Gre predvsem za zборе, ki ostajajo na območni ravni po zborovski piramidi Javnega sklada za kulturno dejavnost², in za zборе, ki ne izpolnjujejo pogojev niti

¹ Vodi prostovoljno gasilstvo z več kot 120.000 organiziranimi člani.

² Po pravilih JSKD so zbori razdeljeni po dosežkih na tri ravni: državno (80 zborov), regijsko (200 zborov) in območno (1550 zborov). Njihova razporeditev kaže piramidalno obliko, zato jo v pogovornem jeziku imenujejo »piramida zborov JKSD«. To poimenovanje prevzemamo tudi v članku.

za vstop na to raven. Zbori so namreč financirani na podlagi dosežkov in ocene strokovnega spremljevalca revije pevskih zborov. Zbori, ki dobijo slabše ocene, dobijo tudi manjši delež finančnih sredstev. Vsak pevski zbor v Sloveniji se mora torej predstaviti vsaj enkrat na leto na občinski reviji, sicer si izniči možnosti financiranja iz Javnega sklada za kulturno dejavnost za prihodnje leto.

Takšen pristop je ozek, saj se zanaša na vulgarno ekonomistično idejo, da morajo manj sposobni »odmreti«, da se kakovost v celoti dvigne. Edini priznani način za večanje kakovosti po tem pristopu je tekmovanje, ki slabše prisili k prenehanju petja in se zanaša na strah pred konkurenco kot motivacijo. »Slabi« zbori morajo v skladu s tem pristopom prenehati delovati ali vsaj prenehati »odžirati« sredstva »boljšim«. Takšen pristop ne upošteva družbenih in socialnih posledic prenehanja delovanja pevskih zborov.

V empirični raziskavi, ki smo jo opravili, smo poskusili odkriti vrednote in stališča, zaradi katerih so zbori pomembni za svoje člane, in ugotoviti, kako nekateri sociodemografski in organizacijski dejavniki vplivajo nanje. Pokazati smo nameravali, da so pevske zbori poleg umetniških in kulturnih organizacij tudi pomembne avtopoetske skupnosti, ki lahko svojim članom zagotavljajo socialno oporo ter občutek pripadnosti in pomembnosti.

Metodologija

V raziskavo smo vključili pevce devetih pevskih zborov: štirih zborov, ki jih vodi soavtor (Blaž Rojko):

- MePZ A Cappella Petrovče,
  - MePZ Cluster, KD Rak – Rakek,
  - MoPZ Zarja, Trbovlje,
  - MeMPZ Gimnazije in ekonomske srednje šole Trbovlje,
- in pet zborov, ki jih vodijo drugi zborovodje:
- KZ Megaron,
  - MePZ Obala Koper,
  - APZ Tone Tomšič,
  - Zbor sv. Nikolaja Litija,
  - MoPZ Loški glas.

Vprašalnik so med odmorom izpolnili vsi pevci, ki so bili na dan anketiranja navzoči na pevski vaji. Anketo je izpolnilo 229 pevcev, 108 moških (47 %) in 120 (53 %) žensk. Zbori v vzorcu so porazdeljeni po celotni piramidi JSKD. Štirje so vrhunski, tekmovalni zbori z državne ravni, trije zbori sodijo v regijsko raven, dva pa na območno.

Vprašalnik je bil sestavljen iz treh sklopov:

1. 67 trditev, ki so po mnenju raziskovalcev kazale stališča anketirancev do različnih socialnih procesov v zborih: medgeneracijskega sodelovanja, težnje po samopotrjevanju, socialne vključenosti in socialnih mrež, prostočasnih dejavnosti in zmanjševanja stresa ter občutka koristnosti in smisla življenja. Anketiranci so na lestvici od 1 do 7 ocenili, koliko zanje velja dana trditev. Višja ocena je pomenila večjo skladnost z mnenjem ali vedenjem anketiranca.
2. Primerjava parov motivacij/vrednot po pomembnosti. Med sabo so primerjali pet vrednot in iz primerjav je izračunana pomembnost vsake od motivacij.
3. Vprašanja o socialno demografskih značilnostih anketirancev in podatke o njihovem delovanju v zboru, za katere smo sklepali, da bi lahko bili povezani s stališči anketirancev do zbora in svojega delovanja v njem.

Zaradi načina organiziranja pevskih zborov se starostna struktura od zbora do zbora zelo razlikuje. V vzorcu so trije srednješolski in študentski pevski zbori, ki pokrijejo 68 % starostne skupine do trideset let. Pri teh zborih je več anketirank kot anketirancev. Dva moška zbora sta hkrati sestavljena iz upokojenih pevcev. Teh pet zborov je starostno homogenih, preostali štirje pa so starostno heterogeni. Zaradi omenjenih razlik v starostni in spolni strukturi zborov je v

vzorcju opazna navidezna interakcija med spolom in starostjo: ženske so v povprečju mlajše, moški pa starejši.³

Iz stališč anketirancev v prvem sklopu smo izračunali spremenljivke, ki kažejo na odnos pevk in pevcev do pevskega zbora in svojega udejstvovanja v njem. Izločili smo 33 trditev, pri katerih se odgovori zaradi različnih razlogov niso dovolj razlikovali med anketiranci. Preostalih 34 trditev smo uvrstili v eksplorativno faktorsko analizo z ekstrakcijo faktorjev po metodi glavnih osi. Faktorsko strukturo smo poenostavili z rotacijo varimax. Dobljeni faktorji kažejo širša področja, ki so pevkam in pevcem v zborih pomembna. Za spremenljivke, dobljene na podlagi faktorjev, lahko trdimo, da kažejo resnični odnos pevcov do pevskega zbora ter pomembnejših segmentov delovanja in življenja v njem. Za te smo preverili, ali se statistično pomembno razlikujejo glede na socialno demografske in druge značilnosti anketiranih. Ker so, kot smo že opozorili, socialno demografske spremenljivke v vzorcju med sabo zelo povezane, lahko pričakujemo medsebojne vplive med njimi, zato preprost prikaz vpliva posameznih spremenljivk ne zadošča. Za preverjanje medsebojne povezanosti vplivov smo uporabili multivariatno analizo variance, v kateri smo preverjali tudi dvosmerne interakcije. Zaradi neuravnoteženosti vzorca imajo rezultati bolj eksplorativni značaj, vendar nam kljub temu omogočajo določen vpogled v možne vplive lastnosti pevk in pevcev na delovanje in življenje pevskega zbora.

Rezultati

Lestvice stališč do socialnih procesov v zborih

S pomočjo eksplorativne faktorske analize smo izluščili štiri pomembne faktorje. Faktorska rešitev s štirimi faktorji je pojasnila 32,9 % skupne variance. Na dobljene faktorje lahko gledamo kot na latentne (skrite) skupne dejavnike, ki vplivajo na to, kako se odgovori na vprašanja, združena v faktorju, med pevci razlikujejo⁴. Poimenovali smo jih glede na skupni smisel, ki ga je možno razbrati iz vsebine združenih vprašanj:

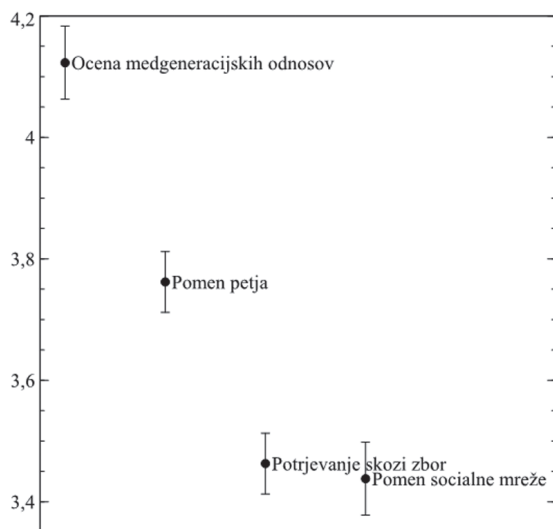
1. Faktor *notranjih medgeneracijskih odnosov*. Vanj sodijo predvsem stališča o odnosih med »mladimi« in »starimi« pevci. Glede na to, da je ta faktor opazen tudi v zborih, ki niso starostno mešani, kaže, da anketiranci razumejo medgeneracijske odnose predvsem v širšem pomenu besede kot sodelovanje med (mladimi) pevci s krajšim pevskim stažem in (starimi) pevci z daljšim pevskim stažem. Takšno sodelovanje je za pevske kolektive izjemno pomembno. V teh odnosih gre med drugim tudi za sprejemanje mladih pevcev in za prenašanje kulture zbora na mlajše kadre. Seveda pa je proces dvosmeren. Starejši pevci prejemajo od mlajših svežino, delovni elan in sveže poglede na določene težave v zborih.
2. Faktor *odnosa do petja*. Sestavljen je iz izjav o petju in vplivu petja na različne segmente življenja pevcov. Petje je poglobljena dejavnost zbora kot celote, zato je razumljivo, da je odnos do njega pomemben dejavnik v odnosu pevcov do zbora.
3. Faktor *druženja in socialne mreže*. V tem faktorju so združene izjave, ki kažejo intenzivnost socialnih odnosov s sopevci, ki presegajo osnovni namen zbora, petje. Ta faktor kaže na vpetost pevcov v socialno mrežo in na procese, ki iz zbora delajo skupnost.
4. Faktor *potrjevanja skozi zbor* (slava in tekmovalnost). Pomemben vir razlik je tudi odnos do slave in tekmovalnosti, želja po potrjevanju zbora navzven.

Za izdelavo lestvic smo sešteli postavke, ki so pri posameznem faktorju imele faktorsko utež vsaj 0,50, se pravi, da je vsaj četrtno razlik v vrednosti spremenljivke med anketiranci možno pojasniti z tem faktorjem.

³ Zaradi vseh omenjenih razlik v socialno demografski strukturi med zbori je treba rezultate interpretirati previdno, saj so povezave odgovorov s starostjo in spolom lahko posledica razlik med zbori in nimajo nujno zveze z omenjenima spremenljivkama.

⁴ Preglednice za vse obdelave so na voljo pri avtorjih.

Slika 1: primerjava povprečnih ocen lestvic.

Za pevce so najpomembnejši medgeneracijski odnosi v skupini. Na drugem mestu po pomembnosti je odnos do petja. Tem faktorjem sledita druženje in socialna mreža ter potrjevanje s pomočjo pevskega zbora.

Vpliv socialno demografskih dejavnikov na stališča do socialnih procesov v zborih

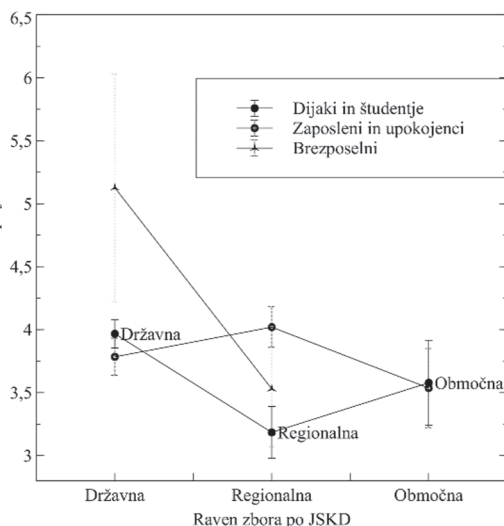
Že prej smo opozorili, da so socialno demografske značilnosti med seboj povezane že zaradi sestave vzorca. Vse kaže, da je povezava med zakonskim stanom in spolom izjema. Da ne gre le za navidezno interakcijo, kaže razporeditev zakonskega stanu po spolu. Več žensk je bilo samskih, nikoli poročenih (71 % proti 51 % pri moških, $t_{\text{razlike}} = 3,079$; $p = 0,0023$).

To, da kategorija samskih na sploh prevladuje v vzorcu, kaže na možnost, da je tudi zborovsko petje ena od prostočasnih dejavnosti, ki jih posamezniki (ženske še bolj očitno) opustijo, ko formirajo družino. Podobno kaže tudi podatek, da je v vzorcu kar 59 % dijakov in študentov.

Najbolje pojasni model vpliva razlik v spolu, zakonskem stanju, zaposlitvenem statusu in ravni pevskega zbora, ki mu anketiranec pripada, razlika v *odnosu do petja*. Model pojasni slabo petino variabilnosti ocen odnosa do petja (tabela 2; $R^2 = 0,258$; popravljeni $R^2 = 0,193$). Skupen vpliv teh spremenljivk je zelo statistično značilen ($F = 3,984$; $sp = 18$; 206 ; $p = 0,000$). Na odnos do petja neposredno vpliva le zakonski stan: nikoli poročenim (samskim) je petje manj pomembno ($x = 3,486$; $sd = 0,192$) kot drugim ($x = 4,195$; $sd = 0,193$). Sta pa statistično značilni interakciji vpliva med zaposlitvenim statusom in ravno zboru (slika 2) ter med spolom in ravno zboru (slika 3).

Iz grafa aritmetičnih sredin odnosa do petja po statusu in ravni zboru je možno razbrati, da se po ravneh najbolj med sabo razlikujejo dijaki in študentje, te razlike pa so pri zaposlenih in upokojencih manjše, njihove povprečne ocene pa praviloma višje. Razliko lahko pojasnimo z dejstvom, da je delovanje v pevskem zboru v srednji šoli pa tudi med študijem sestavni del učno-

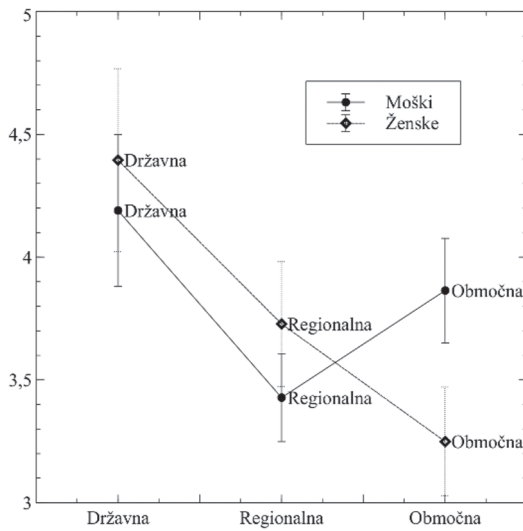
Slika 2: Odnos do petja po zaposlitvenem statusu in ravni zboru.

vezni procesa, ko se posameznik zaposli, pa zborovsko petje praviloma preide v sfero prostega časa. Motivacija za dejavnost v pevskem zboru postane zato povezana s samim odnosom do petja. Tisti, ki jim petje ni toliko pomembno, večinoma nehalo delovati v zboru. V tem vidimo razlog za poenotenje odnosa do petja med zaposlenimi in upokojenci na višji ravni od dijakov in študentov.

Tudi razlika v vrstnem redu povprečnih ocen odnosa do petja po ravneh lahko nastaja zaradi istega razloga. Kot je vidno iz grafa, je odnos do petja pri dijakih in študentih najnižji v zborih na regionalni ravni in najvišji pri zborih na državni ravni, pri zaposlenih in upokojencih pa je obrnjeno. Če se spomnimo, da se veliko srednješolskih zborov uvršča na regionalno raven,

Slika 3: Odnos do petja glede na spol in raven zbora.

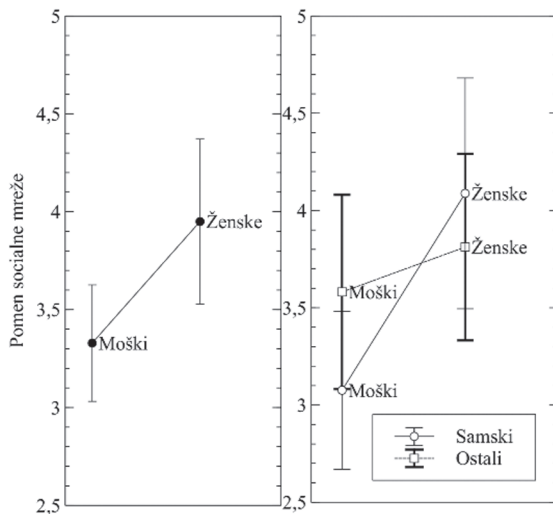

Statistično značilen je še vpliv interakcije med spolom in ravniyo zbora (slika 3). Razlike med moškimi in ženskami v odnosu do petja so povezane z ravniyo zbora.

V zborih na državni in regionalni ravni je odnos žensk do petja višji od odnosa moških, v zborih na območni ravni pa se razmerje obrne. To, da je v vzorcu samskih 50,9% moških in kar 70,8% žensk in da je po ravneh nesorazmerje še večje, nam omogoča, da omenjene razlike v odnosu do petja interpretiramo kot pokazatelj, da se v primerjavi z moškimi ženske težje odločijo za delovanje v zboru, ko imajo družino. Zato ženske, ki so ostale v zboru, petju pripisujejo večji pomen.

Praviloma so ženske, ki delujejo v zborih, samske ali pa imajo večjo motivacijo za delovanje v zboru, za petje, in s tem tudi boljši odnos do petja kot moški. To posebej velja za zборе na državni, a tudi regionalni ravni, saj obdržati mesto na tej ravni zahteva razmeroma veliko vaj, pa tudi nastope zunaj domačega kraja, vse pa zahteva dokaj veliko časa, ki si ga ženske z družino redkeje vzamejo kot moški. Priče smo torej svojevrstni selekciji, zaradi katere imajo ženske, ki ostanejo aktivne v zboru, boljši odnos do petja od moških. Obrat na območni ravni lahko pripišemo predvsem temu, da je obstoj zborov na tej ravni zaradi finančnih in organizacijskih problemov manj gotov, zato morajo biti člani zborov na tej ravni bolj zavzeti za to delo, posredno pa tudi za petje. Organizacijske zadeve pa so že po tradiciji bolj domena moških. Kaže, da

Slika 4: Pomen socialne mreže glede na zakonski stan in spol.

postane možnost veljavnosti zgornje interpretacije še večja. Razlike v vrstnem redu povprečij po ravneh so torej najverjetneje kazalec razlik v pomembnosti, ki jo pevci pripisujejo svojemu zboru zaradi ravni, na kateri je.

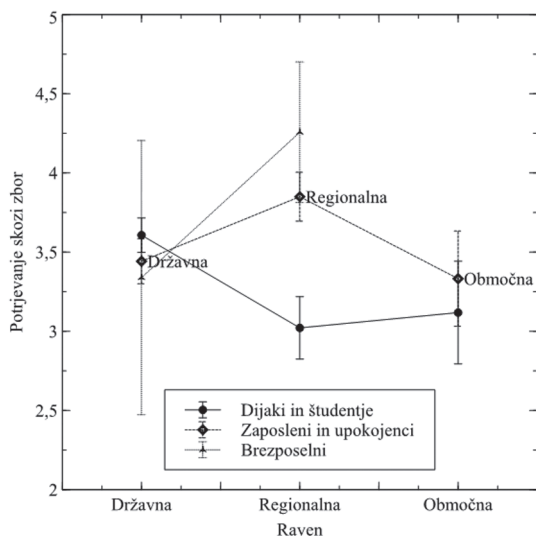
Zanimivo je tudi, da ima (na žalost edini) brezposelni iz zbora na državni ravni daleč najvišjo oceno odnosa do petja, povprečna ocena brezposelnih iz zborov na regionalni ravni pa se ne razlikuje občutno od povprečnih ocen zaposlenih in upokojenec, ki pa so še vedno razmeroma visoke. Zaradi premajhnega števila brezposelnih v vzorcu ti podatki sicer niso zanesljivi, vendar razmeroma visoke ocene brezposelnih nakazujejo, da jim je petje zelo pomembno. Ena od možnih razlag je, da brezposelni izključenost, ki je povezana s tem statusom, vsaj delno kompenzirajo z delovanjem v zboru.

ženske, kolikor jih je v zborih na tej ravni, najdejo drugo motivacijo za udeležbo, zato petju ne pripisujejo velikega pomena.

Model pojasni dobro desetino variabilnosti v pomenu socialne mreže za pevko ali pevca (preglednica 3; $R^2 = 0,175$; popravljeni $R^2 = 0,102$). Ocena pomena socialne mreže je odvisna od spola: ženskam pomeni druženje in socialna mreža v zboru več ($x = 3,950$; $sd = 0,151$) kot moškim ($x = 3,329$; $sd = 0,214$). Zanimiva pa je interakcija zakonskega stanu in spola na pomen socialne mreže za pevke in pevce. Kot kaže slika 4, pripisujejo druženju in socialni mreži največji pomen samske ženske ($x = 4,088$; $sd = 0,301$), najnižjega pa samski moški ($x = 3,076$; $sd = 0,206$), pri tem pa so preostale

Slika 5: Potrditev skozi zbor po zaposlitvenem statusu in ravni zbora.

ženske ($x = 3,812$; $sd = 0,243$) in preostali moški ($x = 3,581$; $sd = 0,253$) nekje na sredi, le da moški še zmeraj pripisujejo socialni mreži nekoliko manjši pomen.

Model pojasni približno enajstino variabilnosti v pomenu *potrditve skozi zbor* (preglednica 4; $R^2 = 0,157$; popravljeni $R^2 = 0,109$). Neposredni vplivi dejavnikov, vključenih v model, niso statistično značilni. Je pa statistično značilen vpliv interakcije zaposlitvenega statusa anketirancev in ravni zbora (slika 5).

Vpliv zaposlitvenega statusa na težnjo potrjevanja s pomočjo zbora je torej povezan z ravno zbor, se pravi z zahtevnostjo delovanja v zboru.

Ocene medgeneracijskih odnosov, ki so jih podale pevke in pevci, so stabilne in očitno odvisne predvsem od dejanskih odnosov v zborih, ne pa od tega, kdo jih ocenjuje. Upo-

rabljeni model razlik glede na spol, zakonski stan, zaposlitveni status in raven pevskega zbora, ki mu pevka ali pevec pripada (preglednica 5), namreč pojasni le slabih 5 % variabilnosti ocen medgeneracijskih odnosov ($R^2 = 0,124$; popravljeni $R^2 = 0,047$) in kot celota ni statistično značilen ($F = 1,613$; $sp = 18$; 206 ; $p = 0,059$). Tudi vplivi posameznih dejavnikov in njihovih interakcij niso statistično značilni. Izbrani dejavniki torej ne vplivajo na to, kako pevke in pevci ocenjujejo medgeneracijske odnose v zboru.

Dober vpogled v zbor kot pomemben sestavni del socialne varnostne mreže pevk in pevcev bi nam dala primerjava ocen obravnavanih dejavnikov pri brezposelnih pevkah in pevcih v primerjavi z preostalimi. Na žalost je v vzorcu le šest brezposelnih, zato pomena razlik v njihovih stališčih in vrednotah s statističnimi metodami ne moremo zanesljivo preverjati. Majhno število pa nam omogoča, da njihove podatke primerjamo neposredno za vsakega posameznika. Podatke za spremenljivke iz modela prikazujemo v preglednici.

Preglednica 1: Pregled spremenljivk modela pri brezposelnih.

Id	Stan Spol	Raven		Medgen. odnosi	Odnos do petja	Socialna mreža	Potrditev	Povprečje
2	Poročena Ž.	Regionalna	Povpr.	4,65	5	4,76	4,47	4,7
			Petina*	3,5	5	5	5	4,6
3	Poročena Ž.	Regionalna	Povpr.	4,48	4,56	3,94	4,2	4,3
			Petina*	3	4,5	4	4,5	4
5	Poročen M.	Regionalna	Povpr.	4,3	4,56	4,06	3,67	4,1
			Petina*	3	4,5	4	3,5	3,8
1	Samski M.	Državna	Povpr.	4,3	4,11	4,18	3,4	4
			Petina*	3	3,5	4,5	2,5	3,4
6	Poročen M.	Regionalna	Povpr.	3,43	4,33	3	3,93	3,7
			Petina*	1,5	4	3	4	3,1
4	Samski M.	Regionalna	Povpr.	3,96	2,33	2,41	4,2	3,2
			Petina*	2	1	1	4,5	2,1

* Položaj posameznika v ranžirnih vrstah smo prikazali poenostavljeno, tako da smo izpisali, v katero petino podatkov sodi posameznik. Vrednosti smo uredili od najmanjše do največje, zato nižja zaporedna številka petine pomeni nižjo vrednost lestvice pri posamezniku. Kadar je vrednost lestvice za posameznika enaka kateremu od kvintilov podatkov, smo to označili tako, da smo številki spodnjega kvintila dodali 0,5 (podatek je »na pol poti« med enim in drugim kvintilom).

Brezposelne smo našli le v zborih na državni in regionalni ravni, v zborih na območni ravni pa jih ni bilo. Pregled podatkov pokaže, da je na lestvici medgeneracijskih odnosov večina brezposelnih (4 od 6) blizu sredine vrednosti vzorca, se pravi v srednji petini podatkov (v tretji petini, med drugim in tretjim kvintilom), se pravi, da se ne razlikujejo veliko od povprečja. Na lestvicah odnosa do petja in socialne mreže so skoraj vsi (5 od 6) nad tretjim kvintilom, se pravi v zgornjih dveh petinah vrednosti lestvic. To kaže, da tako petju kot druženju pripisujejo razmeroma velik pomen. Tudi potrditev je večini dokaj pomembna (5 od 6 ima vrednost v zgornjih dveh petinah). Visoke vrednosti dajo misliti, da je zbor za brezposelne pomemben sestavni del njihove podporne mreže, ki mogoče nadomešča socialno mrežo, ki bi jo sicer imeli v delovnem okolju.

Poudariti velja, da imata najvišje ocene na vseh lestvicah prav poročeni ženski, to pa dodatno govori v prid tezi, da predvsem poročene ženske potrebujejo večjo motivacijo za nadaljevanje sodelovanja v zboru. Zanje je najverjetneje zbor še posebej pomemben del življenjskega sveta in pomeni pomembno oporno socialno mrežo.

Zanimiva sta dva od brezposelnih z netipičnimi vrednostmi. Prvi (Id 1) je pevec iz zбора na državni ravni, samski moški, ki mu je po podatkih sodeč najpomembnejše druženje, potrditev skozi zbor pa mu je veliko manj pomembna kot drugim. Pri drugih dveh lestvicah ima vrednosti v srednji petini, se pravi blizu povprečja vzorca. Trdimo lahko, da je tudi temu zbor pomemben kot vrsta podporne mreže. Drugi, prav tako samski moški, ki pa je pevec zбора na regionalni ravni, ima visoko vrednost na lestvici potrditve skozi zbor (enako vzorčnemu četrtemu kvintilu, se pravi, da je na meji med četrto in peto petino podatkov), druge vrednosti pa so precej nizke: ocena medgeneracijskih odnosov v drugi petini, odnos do petja in socialna mreža pa celo v prvi, najnižji petini. Te podatke bi težko pojasnili v okviru našega modela, se pa zdi, da gre za nestabilno in zato verjetno kratkotrajno razmerje med vrednotami. Ta anketiranec je očitno izjema, vendar ne popolnoma neverjetna. Ni težko najti interpretacije takšnih rezultatov. Lahko so na primer posledica kakšnih osebnih razlogov (konflikti, zamere ipd.), ki jih naš model seveda ne vključuje, bodo pa verjetno v nadaljnjem vodili v odhod tega anketiranca iz zбора, za enkrat pa svoje sodelovanje racionalizira s poudarjanjem, da mu je zbor pomemben prostor, v katerem se lahko potrjuje. Seveda pa ne gre izključiti možnosti, da so njegovi odgovori predvsem izraz trenutnega razpoloženja in nimajo zveze z drugimi njegovimi lastnostmi. Kljub omenjeni izjemi prevladuje vtis, da je brezposelnim sodelovanje v zboru pomembno in da jim vsaj delno nadomešča izpad socialne mreže iz delovnega okolja.

Sklep

Pevski zbori so skupnosti, ki so zaradi procesov, ki v njih potekajo, dragocene za socialno varnost tako svojih članov, kot tudi ljudi v okolju, v katerem delujejo. V Republiki Sloveniji se po podatkih Javnega sklada Republike Slovenije za kulturne dejavnosti aktivno ukvarja s petjem 3,2 % njenih prebivalcev. To je dokaj velik delež. Zaradi obsežnosti populacije, ki v pevskih zborih uresničuje svoje kulturne pa tudi socialne potrebe in sposobnosti, je ta dejavnost družbeno zelo pomembna. Seveda pa pri tej dejavnosti nastajajo stroški. Največje breme pevske kulture pada na pleča občin, saj prav te najizdatneje financirajo pevska društva. Si pa tudi občine vedno manj lahko privoščijo te izdatke, saj se tudi njihova sredstva zmanjšujejo.

Veliko truda in strokovnega znanja vlaga v pevsko dejavnost državna institucija Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti. Vzdržuje, gradi in oblikuje zborovsko piramido v Sloveniji. Prek nje država finančno pomaga pevskim zborom pri izvedbi različnih projektov. Res pa je, da je tega denarja izjemno malo v primerjavi s številnostjo populacije pevcev in različnih pevskih sestavov. Da bi zagotovili čim bolj »racionalno« porabo teh sredstev, se vedno bolj zanašajo predvsem na glasbena merila in ne upoštevajo socialnega pomena pevskih zborov kot varnostne mreže. Tako je vedno manj denarja za zборе, ki po merilih strokovnih ocenjevalcev ne dosegajo več pevskih standardov. Ker ta sredstva, ki v večini primerov ne zadostujejo za pokritje stroškov

strokovnega vodenja zbora, sodelovanje z drugimi, prijateljskimi zbori zunaj domačega kraja in podobno, ni neobičajno, da pevke in pevci teh zborov krijejo te stroške iz lastnih žepov. Pevci, ki teh stroškov ne zmorejo, se po navadi umaknejo iz zbora in ostajajo brez pomembnega dela socialne varnostne mreže, ki jo pevski zbori zagotavljajo. Tako način ocenjevanja in financiranja pevskih zborov zmanjšuje množičnost, ki je pogoj za dobre pevske rezultate, posredno pa marginalizira manj premožne pevke in pevce in s tem večja njihovo ranljivost.

V raziskavo smo vključili štiri vrhunske, tekmovalne zборе, ki sodijo v sam vrh slovenske zborovske dejavnosti, torej med 80 najboljših slovenskih zborov (državna raven, zborovska piramida Javnega sklada za kulturne dejavnosti). Te zборе smo primerjali z zbori, ki po ocenah strokovnih ocenjevalcev sodijo na regijsko raven (trije zbori), in še z dvema zboroma, ki sta na območni ravni. Prav ta, najnižja raven je za skupnostno socialno delo pomembna, saj ustvarja široko bazo pevcev, ki so v vsakdanjem življenju tudi člani številnih drugih skupnosti. So vir za razvoj pevske kulture in s svojim delovanjem resnično skrbijo za slovensko zborovsko dejavnost. Po navadi gre za zборе, v katerih prepevajo starejši pevci, ali pa za starostno mešane zборе, v katerih je starost pevcev zelo različna. Ti zbori sicer ne dosegajo več zavidanja vrednih pevskih rezultatov, a s svojim obstojem večajo socialno varnost svojih članov, velikokrat lajšajo njihove stiske in povečujejo kakovost njihovega življenja.

V raziskavi smo poskusili ugotoviti, kakšne so vrednote in stališča, zaradi katerih so zbori svojim članom pomembni. Na podlagi tega smo nameravali med drugim pokazati, da so pevski zbori poleg umetniških in kulturnih organizacij tudi pomembne avtopoetske skupnosti, ki lahko svojim članom zagotavljajo socialno oporo ter občutek pripadnosti in pomembnosti. V odgovorih pevcev smo odkrili štiri dejavnike v medsebojnih odnosih pevk in pevcev, ki jih lahko delimo na takšne, ki so povezani s sestavo zbora, recimo jim zunanji, in tiste, ki so lastni pevkam in pevcem in jih bomo označili kot notranje. Medgeneracijsko sodelovanje in potrjevanje z dosežki zbora sta zunanja dejavnika in za razlago razlik glede motivacije pevk in pevcev za sodelovanje v zboru nista toliko pomembna. Odnos do petja in druženje pa sta notranja dejavnika, zaradi katerih pevke in pevci sodelujejo v pevskih zborih.

Preverili smo tudi, kako nekateri sociodemografski in organizacijski dejavniki vplivajo na te dejavnike. Rezultati kažejo, da je od zunanjih dejavnikov medgeneracijsko sodelovanje ocenjeno višje kot potrjevanje z dosežki zbora. To kaže, da imajo pevski zbori za pevce in pevke veliko širši pomen, kot ga promovirata kulturno ministrstvo in Javni sklad za kulturne dejavnosti, ki na podlagi meril za pridobivanje finančnih sredstev poudarjata nagrajevanje dosežkov pevskih zborov. Visoke ocene medgeneracijskega sodelovanja opozarjajo, da pevke in pevci pevski zbor, v katerem delujejo, pojmujejo kot skupnost, ki poleg petja in doseganja priznanj zadovoljuje tudi širše socialne in družabne potrebe svojih članov.

Pri notranjih dejavnikih rezultati kažejo, da sta primarna interesa pevk in pevcev za sodelovanje v pevskih zborih predvsem petje in druženje, ustvarjanje socialne mreže pa je kot nekakšen skriti motiv, to pa še ne pomeni, da je nepomembno.

Pričakovati je bilo, da sociodemografske značilnosti pevk in pevcev na zunanja dejavnika ne bodo vplivale. Zanimiveje je, da sodeč po rezultatih raziskave tudi položaj zbora v zborovski piramidi ne vpliva nanju. Vse kaže, da vsaj v preučevanih zborih ne poskušajo večati kakovosti s spodbujanjem tekmovalnosti in primerjanjem z drugimi zbori. To bi skoraj gotovo povzročilo, da bi bili člani bolj kakovostnih zborov bolj nagnjeni k temu, da iščejo svojo potrditev v dosežkih zbora.

Raziskava je še enkrat pokazala, da je zborovstvo veliko več kot le petje. V pevskih skupinah se tkejo nevidne niti, ki ljudi povezujejo in so pomemben element pri večanju kakovosti življenja posameznika. Že Primož Trubar je dal posebna navodila za petje. Vsak pevec mora besedilo razumeti, ga podoživeti in temu primerno podati drugim. Vse to da slutiti, da mora pevec razmišljati o svojem delu in se vživeti v vlogo, ki mu je zaupana. Pevčeva vloga se spremeni v glasnika glasbenega in čustvenega sporočila. Tako se človek v pevskem zboru nenehno dograjuje. Petje v pevskem zboru pa je ne le individualna, temveč tudi kolektivna dejavnost. Marsikje so pevska

društva oziroma zbori edini kulturni delavci v ožjem okolju. Njihovi člani s svojo dejavnostjo med drugim skrbijo tudi za krajevno, kulturno in drugo prepoznavnost okolja.

Vsak zbor ima specifično mikroklimo, ki je posledica delovanja vseh aktivnih članov. Pri tem je vsak član skupine pomemben in z drugimi sestavlja celoto, ki je avtentična in popolnoma drugačna, kot bi bila, če tega člana ne bi bilo v skupini. Vsak na svojem mestu doživlja svojo samouresničitev in prispeva svoj delež k celoti. Psihološka ustvarjalnost vsakega posameznika daje čudovit prispevek skupini. V dobrem pevskem zboru se potencial vsakega v celoti preplete z delovanjem drugih v delovanje pevskega kolektiva. To iz pevskega zbora naredi skupnost.

Pevski zbori so torej samostojne skupnosti in kot takšni pomemben prostor za skupnostno socialno delo. Procesi v njih pomagajo vzdrževati neformalne socialne varnostne mreže članov, hkrati pa so pevski zbori, pa tudi druga društva in nevladne organizacije, dober prostor za odkrivanje socialnih težav in stisk in za ozaveščanje glede različnih socialnih problemov in rešitev. Zborovodje s svojim posebnim položajem v zboru imajo lahko pri tem pomembno vlogo, zato bi jih bilo dobro ozavestiti in usposobiti za prepoznavanje socialnih težav in stisk. Prav tako bi jih bilo dobro pritegniti k sodelovanju v različnih projektih skupnostnega socialnega dela.

Rezultati raziskave potrjujejo, da ima za posameznika petje v pevskem zboru velik pomen in da ta aktivnost bogati pevčev vsakdan. V njem posameznik uresničuje svoje sposobnosti in zadovoljuje tako kulturne kot tudi socialne potrebe. Trenutna sistemska ureditev financiranja pevskih zborov temelji predvsem na glasbenih merilih, s tem pa zanemarija socialne vidike pevskih zborov, ki delujejo na območni ravni. Zato bi bilo treba razmisliti, kako (tudi finančno) podpreti takšne pevske zборе v njihovi vlogi široke civilno družbene dejavnosti in pomembne skupnosti.

Viri

- Blumer, M. (1987), *The social basis of community care*. London: Allen & Unwin.
- Boden, M. A. (1994), Précis of the creative mind: myths and mechanisms. *Behavioural and Brain Sciences*, 17, 3: 519–570.
- Bokan, R., Novak Škarja, B., Tratnik B. (2004), *Od čustvene inteligence do modrosti srca*. Ljubljana: CDK, Zavod za izobraževanje, vzgojo, razvoj in kulturo.
- Campbell, D. (2004), *Mozart za otroke*. Ljubljana: Tangram.
- Cohen, A. (1976), *Two-dimensional man*. Berkeley, Los Angeles: University of California Press.
- Denac, O. (2002), *Glasba pri celostnem razvoju otrokove osebnosti: priročnik za vzgojitelje, razredne učitelje, učitelje glasbe in glasbenih predmetov v splošnih in glasbenih šolah*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Mead, G. H. (1934), *Mind, self, and society: from the perspective of a social behaviorist*. Chicago: University of Chicago Press.
- Mennen, P. (1999), *Kako to lepo diši!: odkrivati svet z vsemi čuti*. Radovljica: Didakta.
- Pesek, A. (1997), *Otroci v svetu glasbe*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Poštrak, M. (1995), Razsežnosti ustvarjalnosti. *Socialno delo*, 34, 1: 37–44.
- Šugman Bohinc, L. (1994), Socialno kulturno delo. *Socialno delo*, 33, 4: 317–324.